

KORXONANING ISHLAB CHIQUARISH VA BOZOR FAOLIYATINI BOSHQARISHDA “JUST IN TIME” KONSEPSIYASIDAN FOYDALANISH

Rixsimbayev Odiljon Kabildjanovich
TDIU, i.f.n., dotsenti

Annotatsiya

Mazkur maqolada korxonalarning ishlab chiqarish va bozor faoliyatida “Just in time” konsepsiyasidan foydalanishning ilmiy nazariy jihatlarini o‘rganilgan. Korxonalarning bozor faoliyatini boshqarishda “Just in time” konsepsiyasidan foydalanishning samarali mexanizmi ishlab chiqilgan. Ishlab chiqaruvchi va yetkazib beruvchilar hamda iste’molchilar o‘rtasidagi o‘zaro ta’sir zanjiri modeli taklif etilgan. Asosiy ilmiy natija sifatida korxonaning aylanma mablag‘larini boshqarish tizimiga o‘z vaqtida texnologiyani integratsiyalash modeli takomillashtirilgan.

Kalit so‘zlar: korxona, Just in time, ishlab chiqarish, logistika, ta’minot zanjiri, aylanma mablag‘lar, asosiy fondlar.

Аннотация

В данной статье исследованы научно-теоретические аспекты использования концепции «точно в срок» в производственной и рыночной деятельности предприятий. Разработан эффективный механизм использования концепции «точно в срок» в управлении рыночной деятельностью предприятий. Предложена модель цепочки взаимодействия производителей с поставщиками и потребителями. В качестве основного научного результата усовершенствована модель своевременной интеграции технологии в систему управления оборотным капиталом предприятия.

Ключевые слова: предприятие, Точно в срок, производство, логистика, цепочка поставок, оборотный капитал, основные средства.

Abstract

This article studies the scientific theoretical aspects of using the "Just in time" concept in the production and market activities of enterprises. An effective mechanism for using the "Just in time" concept has been developed in the management of the market activity of enterprises. A model of the interaction chain between producers and suppliers and consumers is proposed. As the main scientific result, the model of timely integration of technology into the working capital management system of the enterprise was improved.

Keywords: enterprise, Just in time, production, logistics, supply chain, working capital, fixed assets.

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiyotini raqamlashtirish, bozor munosabatlarining rivojlanishi ko‘pchilik mahalliy korxonalarning yangi ish sharoitlarini belgilaydi, ularning hozirgi holati joriy asosiy fondlarni boshqarish qismida boshqaruv qarorlarining yetarli darajada samaradorligini ko‘rsatadi, bu

ularning suboptimal tarkibi va tuzilishiga hamda moliyalashtirish manbalari bilan o'zaro muvofiqlashtirishga xizmat qiladi.

Inflyatsiya, to'lovsizlik va boshqa inqiroz hodisalari korxonalarni ishlab chiqarish zaxiralariga nisbatan siyosatini o'zgartirishga, ya'ni zaxirani to'ldirishning yangi manbalarini izlashga, ulardan foydalanish samaradorligi muammosini o'rganishga majbur qiladi. Natijada, asosiy fondlarni baholash masalasi, shu jumladan korxonalarning samarali faoliyati kontekstida ko'rib chiqishni taqozo etadi va mablag'larni oqilona sarflashning barcha mumkin bo'lgan usullari xususan, asosiy fondlarni ishlab chiqarish mahsulotlari va zaxiralaridagi miqdor ulushini aniqlash tobora ko'proq ahamiyat kasb etmoqda. Shuning uchun korxonada asosiy fondlarni baholash mexanizmini takomillashtirishda tashkilot moliyaviy siyosatining muhim yo'nalishi sifatida iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida asosiy fondlarni baholashda samarali "Just in time" mexanizmini qo'llash maqsadga muvofiq bo'ladi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Asosiy fondlarning iqtisodiy mohiyatini tahlil qilish, ularning tabiati haqidagi savollarga javob berish bo'yicha ilmiy ishlarning katta hajmiga qaramay, "tejamkor ishlab chiqarish"da asosiy fondlarning shakllanishi va muomalasi masalasi bo'yicha ko'plab tadqiqotlar o'tkazilgan. Xususan, Borisova V.V. [1], Brykin A.V.[2], Bochkarev A.A.[3], Brodeskiy G.L., Garnov A.P.[4], Protsenko I.O.[5], Protsenko O.D., Saginova O.V.,[6] Uvarov S.A. [7] va boshqalar.

Olimlar uzoq vaqt davomida aylanma mablag'lar tizimining bir qismi sifatida inventarizatsiyani boshqarish masalasini o'rgandilar. Xo'jalik faoliyatining barcha jabhalarida korxonalarni to'xtovsiz ta'minlash maqsadida inventarizatsiyani boshqarish tizimining samaradorligini o'rganish sohasidagi ilmiy ishlar mavjud. Inventarizatsiyani boshqarish algoritmlari klassik inventarizatsiya tizimlari va ularning modifikatsiyalariga asoslangan. Yuqori ixtisoslashgan sohalarda inventarizatsiyani boshqarishning ishlab chiqilgan usullarida siz boshqa qo'llash sohalariga xos bo'lmagan parametrlarni hisobga olishga e'tibor berishingiz mumkin.

Inventarizatsiyani boshqarish tizimlarini shakllantirish, korxonalarni moddiy-texnik ta'minoti va bu holda yuzaga keladigan logistika muammolarini hal qilish masalalariga Elyashevich I.P.[8] Uoters D.[9] Sergeev V.I.[10] kabi mualliflarning ilmiy mahalliy va xorijiy adabiyotlarda e'tibor berilgan.. Bundan tashqari, so'nggi yillarda logistika bo'yicha ilmiy tadqiqot ishlarida inventarizatsiyani boshqarish bo'limi mavjud yoki to'liq inventarizatsiyani boshqarish masalasiga bag'ishlangan. Ko'plab mualliflar "Just in time" konsepsiyasini ishlab chiqish va uni amaliy qo'llash masalalarini tahlil qilish va muammolarni bartaraf etishda ishtirok etdilar.

Tadqiqotlar shundan dalolat beradiki, respublikamiz ishlab chiqarish korxonalarida asosiy fondlarni baholashda inventarizatsiyani boshqarish tizimining samaradorligini tadqiq qilish sohasidagi ishlarni tahlil qilish raqamlashtirish sharoitida inventarizatsiyani boshqarish tizimining ishlashi uchun zarur bo'lgan parametrlarni prognozlash va hisoblashda tizimli yondashuv mavjud emas degan xulosaga kelishga imkon beradi.

Chunki hozirgi kunda, qoida tariqasida, barcha kerakli hisoblash mezonlari hisobga olinmaydi yoki faqat muayyan faoliyat turiga xos xususiyatlar hisobga olinadi. Shunday qilib, korxonaning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda va "Just in time" konsepsiyasi asosida korxonaning umumiy moliyaviy boshqaruv tizimida asosiy fondlarni boshqarish tizimining ustuvor tarkibiy qismi sifatida asosiy fondlarni baholash mexanizmini ishlab chiqish masalasi iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida ishlab chiqarish korxonalarini rivojlantirish uchun dolzarbdir.

METODOLOGIYA

Korxonaning umumiy moliyaviy boshqaruv tizimida iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida korxonalarni moliyaviy boshqarishning yangi texnologiyalarini ishlab chiqish va qo'llash bilan bog'liq asosiy fondlarni baholash masalalari paydo bo'ladi. Korxonaning uzoq muddatli ishlab chiqarish va samarali moliyaviy faoliyatini ta'minlash uchun yetarli bo'lgan asosiy fondlarning hajmi va tarkibini, ularni qoplash manbalarini va ular o'rtasidagi nisbatni aniqlash asosiy fondlarni baholash siyosatining maqsadli belgilanishi hisoblanadi.

Korxonaning asosiy fondlarni baholash siyosatini tanlashda boshqaruv obyektlarining xilma-xilligini hisobga olish kerak: xom ashyo va materiallar, zaxiralar, tugallanmagan ishlab chiqarish, tayyor mahsulotlar, pul mablag'lari, debitorlik qarzlari, boshqa aylanma mablag'lar. Tashkilotning har xil turdagi asosiy fondlarni baholash bo'yicha siyosat turlari va uslubiy yondashuvlar har xil bo'lishi mumkin. Iqtisodiy usullar korxonaning asosiy fondlarni baholashda yetakchi rol o'ynaydi, chunki ular matematik belgilarni, aniq maqsadlarni beradi, ular bilan olingan natijalarni solishtirish juda oson.

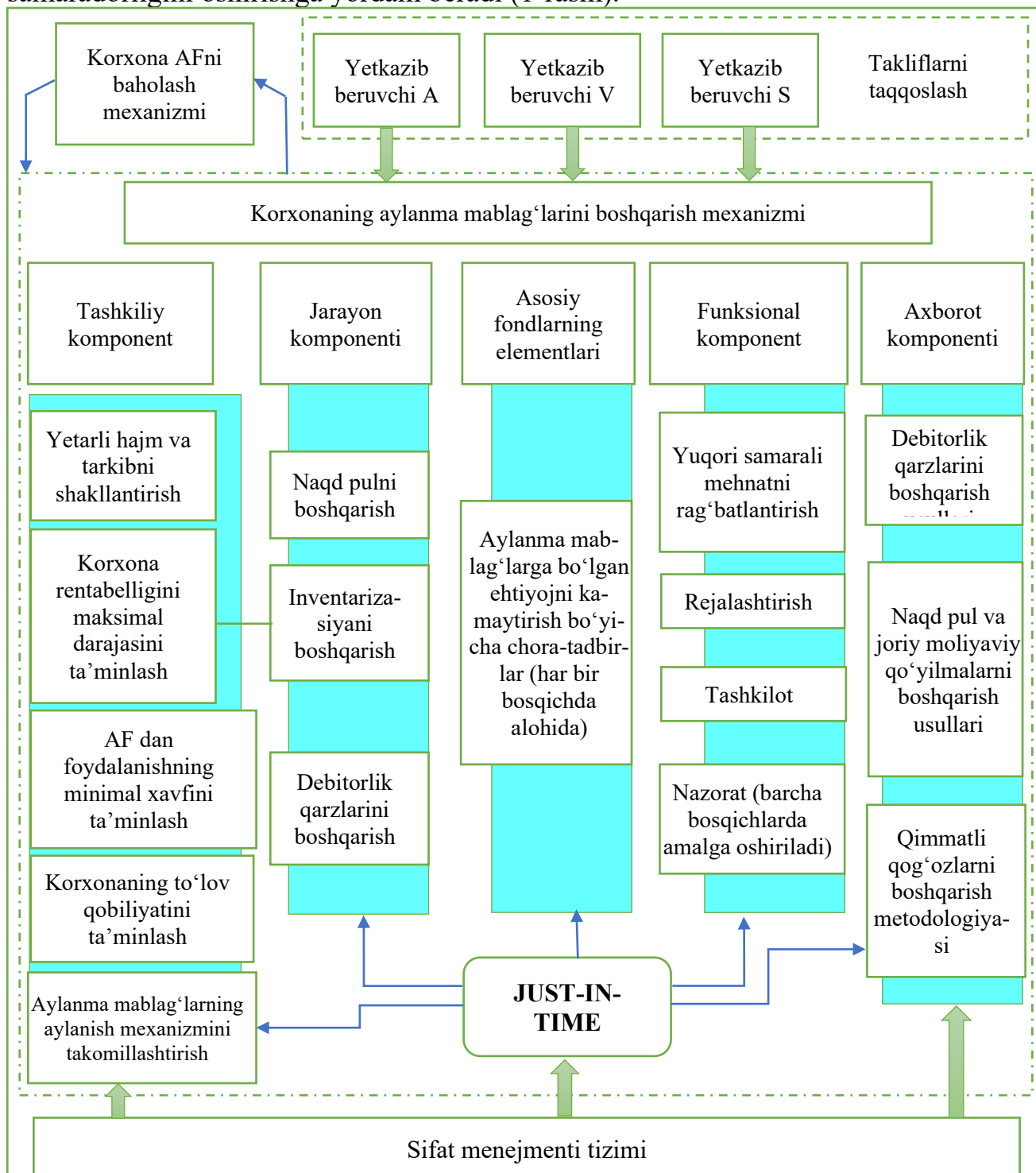
Korxonaning asosiy fondlarni baholash bo'yicha ishlarning umumiy bosqichlari balans tahlili, harakat tahlili, optimal darajani aniqlash, prognozlash va rejalashtirish, haqiqiy natijani prognoz bilan taqqoslashdan iborat. Tadqiqotlar shundan dalolat beradiki, hozirgi kunda asosiy fondlarni baholash uchun korxonalar tahlilning analitik, koeffitsiyentlarni hisoblash, to'g'ridan-to'g'ri hisoblash (zaxiralar miqdorining hisoblangan ko'rsatkichlari asosida ratsion) kabi hisoblash usullaridan foydalanadi. Korxonaning asosiy fondlarini baholash usullari juda xilma-xil bo'lib, baholash siyosatini yaratishda tashkilot o'ziga mos usullarni tanlashi mumkin.

Lekin amalda korxonaning ishlab chiqarish zaxiralari, tugallanmagan ishlab chiqarish va tayyor mahsulot kabi kam likvid aktivlarini baholashning asosiy qoidalari yetarli darajada ishlab chiqilmaganligi ushbu masalani dolzarbligini belgilaydi. Shu bilan birga, asosiy fondlarning eng muhim qismi sifatida ishlab chiqarish zaxiralaridan foydalanish holati va samaradorligi korxonaning muvaffaqiyatli faoliyat yuritishining asosiy shartlaridan biridir.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotini raqamlashtirish sharoitida asosiy fondlarning ishlashini yaxshilash va uni boshqarish samaradorligini oshirishning muhim yo'nalishi, aylanma mablag'lardan samarali foydalanishni rejalashtirishning

texnologik darajasini oshirish bilan bogʻliq chora-tadbirlar majmuidir. Ushbu yoʻnalishda biz korxonaning aylanma mablagʻlarini boshqarish mexanizmini taklif qildik, bu esa moliyaviy oqimlarni optimallashtirishga va umuman korxona faoliyati samaradorligini oshirishga yordam beradi (1-rasm).

1-rasm. Korxonaning aylanma mablagʻlarini “Just in time” konsepsiyasi asosida boshqarishning samarali mexanizmi¹

¹ Muallif ishlanmasi

Mexanizm aktivlar elementlarini va tashkiliy, texnologik, axborot va funksional quyi tizimlarni o'z ichiga oladi, ularning har biri ishlab chiqarish siklining ma'lum bir bosqichiga mos keladi va boshqasini to'ldiradi. Vaqtinchalik konsepsiyaga asoslangan korxonaning shakllangan aylanma mablag'larini boshqarish mexanizmining ishlash samaradorligini oshirish uchun tashkiliy komponent elementlarining unga ta'sirini hisobga olish kerak. Korxona faoliyatining barcha sohalari samaradorligini ta'minlash aylanma mablag'lar, ulardan foydalanish unumdorligi va korxonaning iqtisodiy faoliyati hajmiga bevosita bog'liq bo'lgan hajm bilan bog'liq.

Shakllangan mexanizmning jarayon qismini ko'rib chiqishda aylanma mablag'lar elementlarini boshqarishga alohida e'tibor beriladi va uchta asosiy guruh ajratiladi, ularning har biri o'ziga xos xususiyatlarga va vositalarga ega bo'lib, o'zaro ta'sirga ega bo'lgan boshqalar bilan birlashtiriladi. Aylanmaning pul mablag'larini boshqarish, debitorlik qarzlarini boshqarish, inventarizatsiyani boshqarish yakuniy natijasi hisoblanadi. Naqd pulni boshqarishga kelsak, bu yerda eng muhim nuqta pul mablag'larining minimal talab qilinadigan miqdorini hisoblashdir.

Joriy xo'jalik operatsiyalari uchun pul oqimlarini rejalashtirish va kelgusi davrda ularga sarflangan aktivlar miqdorini qurish taklif etiladi. Asosiy fondlarni baholashning navbatdagi muhim masalasi debitorlik qarzlarining real holatini baholash, ya'ni debitorlik qarzlarini guruhlar bo'yicha alohida amalga oshiriladigan umidsiz qarzlarining yuzaga kelish ehtimolini baholashdir.

Debitorlik qarzlarini boshqarish uchun korxonada muddati o'tgan qarzlar bo'yicha xaridorlar bilan hisob-kitoblar holatini bir yoki bir nechta yirik xaridorlar tomonidan to'lanmaslik xavfini kamaytirishda xaridorlarning ko'proq soniga e'tibor qaratish, debitorlik va kreditorlik qarzlarining nisbatini nazorat qilish, inventarizatsiyani boshqarish hamda erta to'lov uchun chegirmalarni taqdim etish bo'yicha kuzatish taklif etiladi.

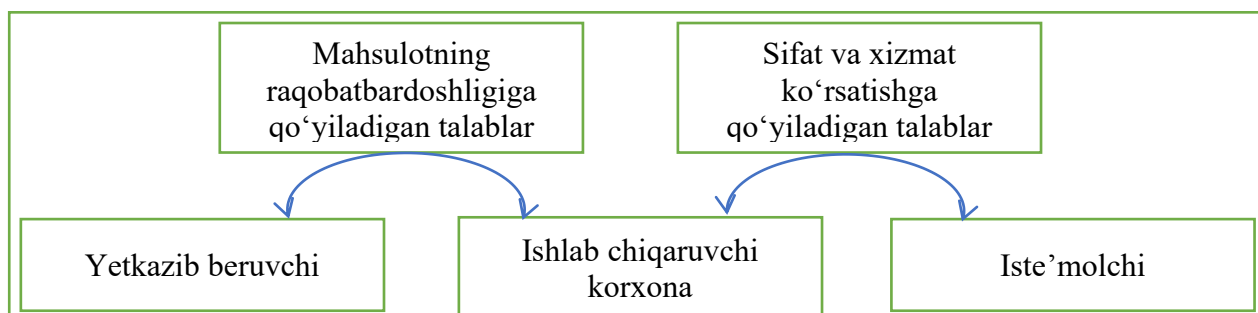
Korxonaning funksional faoliyati sifatida inventarizatsiyani boshqarishga katta e'tibor beriladi, uning maqsadi mijozlarga qoniqarli xizmat ko'rsatish sharti bilan inventarizatsiyani saqlash uchun yillik xarajatlarning umumiy miqdorini minimal darajaga yetkazishdir. Tovar-moddiy zaxiralarni boshqarishning ahamiyati, eng avvalo, ishlab chiqarish — bu materiallarning shaklini o'zgartiruvchi, ularni tayyor mahsulotga aylantiruvchi jarayon orqali moddiy resurslar oqimi ekanligi bilan izohlanadi.

Iqtisodiyotni raqamlashtirish va Industriya 4.0 texnologiyasini joriy etish davrida tadbirkorlik subyektlari ushbu masalaning muhimligini anglab, saqlash, foydalanilmayotgan zaxiralarni, yarim tayyor mahsulotlarni utilizatsiya qilish va nuqsonlarning oldini olish xarajatlarini boshqarishga alohida e'tibor qaratishi lozim. Inventarizatsiyani yaratish va saqlash katta xarajatlarni talab qiladi, shuning uchun inventarizatsiyani boshqarish juda muhim, shunda bu xarajatlarni minimal bo'ladi va ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish hamda korxona intilayotgan mijozlar talablarini qondirish darajasini ta'minlaydi.

Korxonaning aylanma mablag'larini boshqarish mexanizmining samarali ishlashi uchun "Just in time" konsepsiyaga asoslangan boshqaruvning barcha

elementlarini va ularning aylanish doirasini batafsil ko'rib chiqish lozim bo'lib, "Just in time" tushunchasi va an'anaviy menejment o'rtasidagi farqni aniq bilib olish talab etiladi. Bu funksional komponentda boshqaruv elementlarini, ya'ni motivatsiya usullarini, nazorat qilish va tashkil etish usullarini aniqlash imkonini beradi. Ishlab chiqarish jarayonining davomiyligini qisqartirish va jarayonda yuzaga keladigan barcha turdagi xarajatlarni qisqartirish orqali samaradorlikni oshirish uchun yaratilgan zamonaviy boshqaruv konsepsiyasi "xavfsiz ishlab chiqarish" bo'lib, uning tizimida 25 ga yaqin turli xil vositalar qo'llaniladi.

Korxonalar ishlab chiqarishi xavfsizligini boshqarish va nazorat qilishning eng samarali usuli "Xavflar va tanqidiy nazorat nuqtalari tahlili" konsepsiyasiga asoslangan tizim ekanligi isbotlangan haqiqatdir. Bu borada, eng asosiysi, korxonalar sifatini yaxshilash barcha manfaatdor tomonlarning sa'y-harakatlarini birlashtirmasdan mumkin emas: yetkazib beruvchi, ishlab chiqaruvchi va iste'molchi, kreditorlar, investorlar va boshqalar. Ularning orasidagi aloqa yetkazib beruvchi ishlab chiqaruvchi iste'molchi zanjiri tamoyiliga muvofiq amalga oshirilishi kerak (2-rasm).

2-rasm. Ishlab chiqaruvchi va yetkazib beruvchilar hamda iste'molchilar o'rtasidagi o'zaro ta'sir zanjiri¹

Sanoat ishlab chiqarishining iqtisodiy o'sishi "kosmetik" modernizatsiya va barqaror talabga ega bo'lmagan ishlab chiqarishni tashkil etish asosida mumkin emas, chunki bozor muhiti mahalliy korxonalarning mahsulotlariga qat'iy talablar majmuini qo'yadi, ya'ni iste'molchi ishlab chiqaruvchiga bir qator talablarni qo'yadi, masalan: narx, sifat, yetkazib berish shartlari, yetkazib berish hajmlari. O'z navbatida, ishlab chiqaruvchi kompaniya uchun mahsulotlarning raqobatbardoshligi ustuvor hisoblanadi. Mahsulotlar raqobatbardosh bo'lishi uchun ishlab chiqaruvchi korxonalar raqobatbardosh materiallar, ehtiyot qismlar, butlovchi qismlar va ishlab chiqarish texnologiyalaridan foydalanishlari kerak, bu esa iste'molchi talabiga qarab mahsulot assortimentining mamlakat ichida va chet elda tez o'zgarishini ta'minlashi kerak. Shunday qilib, raqobat sharoitida mahsulot sifati va xizmatlar ko'rsatish darajasi iste'molchilar tomonidan ta'kidlanadi va buning uchun ishlab chiqaruvchilarning ishlab chiqarish quvvati bozor segmentlari hajmiga mutanosib bo'lishi kerak.

Bu borada "Just in time" tizimining eng mashhur va samarali chiqishlaridan biri minimal zaxiralar mavjudligi yoki ularning yo'qligi ishlab chiqarishga yetkazib beriladigan resurslarni to'liq kerakli miqdorda va o'z vaqtda bo'lishning zaruriy

¹ Muallif ishlanmasi

masalalarni nazarda tutadi. Ishni tashkil etishga an'anaviy yondashuv nuqtayi nazaridan, zaxiralar butun tizimning muhim elementi hisoblanadi, operatsiyalar paytida yig'imning yo'qligi kafolatlanadi. Biroq, zamonaviy boshqaruv konsepsiyalari o'rnatilgan materiallar va ularga bo'lgan urinishlar o'rtasidagi yaqinroq aloqalarni ta'minlash uchun asosiy jadvalni o'zgartirish orqali inventarizatsiyani kamaytiradi va bu ma'lum bir xavfsizlik chegarasi bilan kutilmagan muammolar yuzaga kelganda ta'minlanadi.

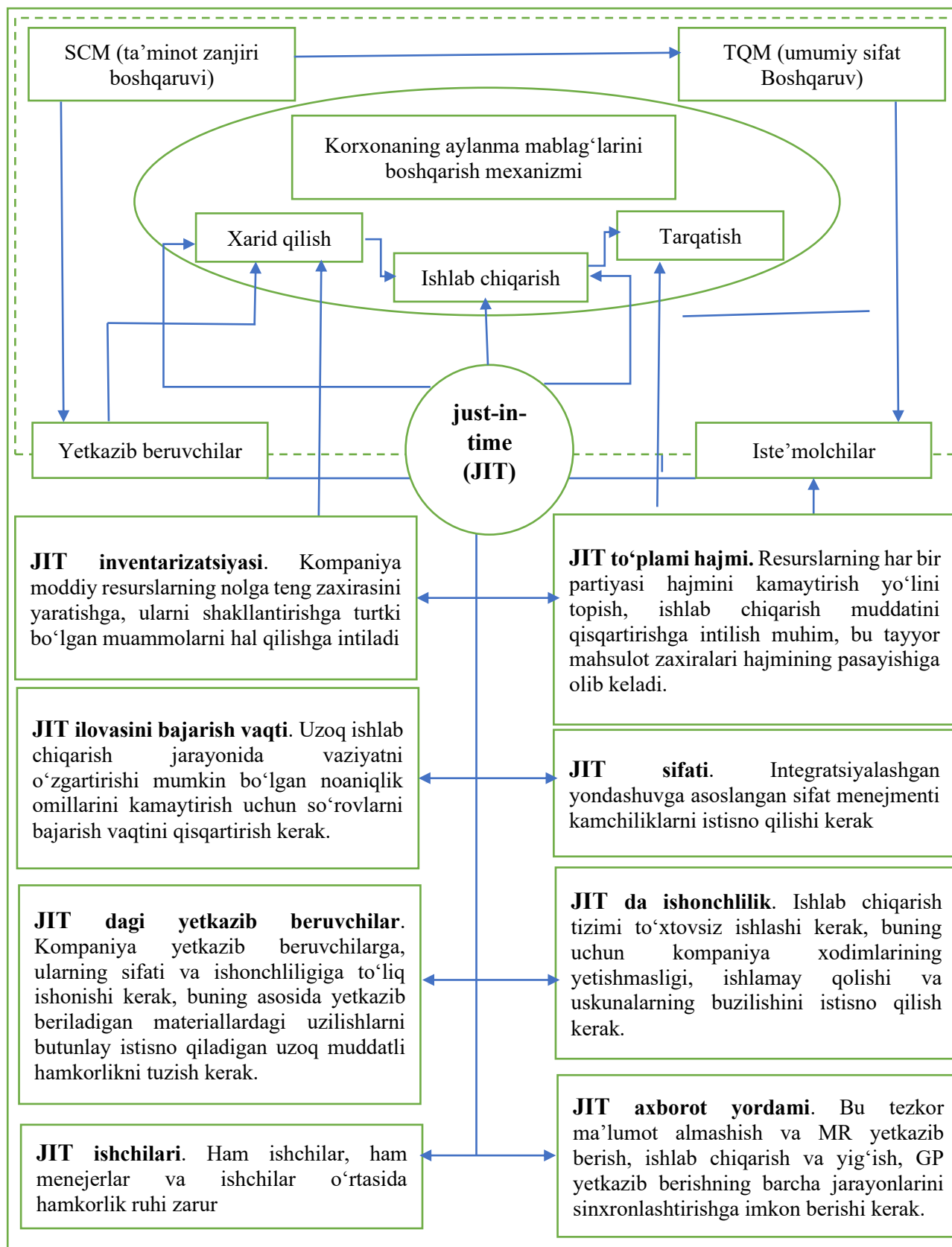
Shu bilan birga, agar talab va taklif o'rtasidagi muvofiqlik darajasi ta'minlansa, korxona uchun kichikroq zaxira kerak bo'ladi va bu talab hamda taklif o'rtasidagi barcha tafovutlarni butunlay yo'q qilish orqali nol qiymatga erishishga olib keladi. Zamonaviy "Just in time" texnologiyalari va logistika tizimlari yanada integratsiyalashgan bo'lib, ular logistika ishlab chiqarish konsepsiyalari va tarqatish tizimlarining logistika kanallaridagi zaxiralarni minimallashtiradigan tizimlar, tezkor almashtirish logistika tizimlari, zaxiralar darajasini tekislash, guruh. texnologiyalar, profilaktik moslashuvchan avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish, umumiy statistik nazoratning zamonaviy logistika tizimlari va mahsulot sifati sikllarini boshqarish kabi turli xil variantlaridan birlashtirildi.

"Just in time" tizimning potensial afzalliklari juda ko'p bo'lib, ulardan asosiysi sifatida tovar-moddiy zaxiralar darajasini pasaytirish imkoniyatini keltirib o'tish mumkin. Bu esa tovar-moddiy zaxiralarga kamroq kapital qo'yilmalarni bildiradi. Ushbu tizimda darhol foydalanish uchun mavjud bo'lgan minimal miqdordagi materiallarga ega bo'lish zarurligi sababli zaxiralarning umumiy darajasi sezilarli darajada kamayadi.

Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida "Just in time" ishlab chiqarish tizimini qo'llash buyurtmalarni bajarish siklining qisqarishiga va uning bajarilishi ishonchligi oshishiga olib keladi. Bu, o'z navbatida, korxonaning zaxiralarga bo'lgan ehtiyojning sezilarli darajada kamayishiga yordam beradi, bu mumkin bo'lgan tanqislikning oldini olish uchun saqlanadigan qo'shimcha tovar birliklarida ifoda etadi. Bu borada taklif sifatida "Just in time" konsepsiyasining asosiy tarkibiy qismlari shaklida integratsiyalash modeli keltirilgan (3-rasm).

Shunday qilib, 3-rasm asosida shunday xulosa qilish mumkinki, rejalashtirilgan ishlab chiqarish istiqbollari doirasida ishlab chiqarish jadvalini ham qisqarishiga olib keladi. Bu korxona uchun bozor konyunkturasining o'zgarishiga munosabat bildirish uchun zarur bo'lgan vaqtni qo'lga kiritish imkonini beradi. Kichik partiyalar ishlab chiqarish ham ko'proq moslashuvchanlikni ta'minlaydi va ushbu tizimdan foydalanganda ishlab chiqarish sifatining yaxshilanishi qayd etiladi. Buyurtma qilingan miqdor kichik bo'lsa, sifat muammolarining manbai osongina aniqlanadi va darhol tuzatishlar kiritiladi.

Bunday sharoitda xodimlar sifatning ma'nosini ko'proq tushunadilar, bu esa ish joylarida ishlab chiqarish sifatining yaxshilanishiga olib keladi.

3-rasm. Korxonaning aylanma mablag'larini boshqarish tizimiga o'z vaqtida texnologiyani integratsiyalash modeli¹

¹ Muallif ishlanmasi

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mahalliy korxonalarning aylanma mablag'larini boshqarish mexanizmiga "Just in time" ishlab chiqarish texnologiyasini integratsiyalashning taklif etilayotgan modelidan foydalanish menejerlarning turi, narxi, tannarxi, tarkibi va sotish kanallari bo'yicha samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilishda ehtiyojlarini ta'minlaydi. mahsulot ishlab chiqaradi va korxonaning ishlab chiqarish va tijorat faoliyatini yanada takomillashtirishga, uning to'lov qobiliyati va likvidlik darajasini oshirishga yordam beradi.

Korxonaning aylanma mablag'larini boshqarish muammosi, ularni boshqarish shartlaridan qat'i nazar, barcha korxonalar uchun, ayniqsa, iqtisodiyotni raqamlashtirishning hozirgi sharoitida, moliyaviy-iqtisodiy faoliyat natijalariga ta'sir qiluvchi omillar ta'sirida dolzarbdir. Chunki faoliyatning doimiy ravishda o'zgarib turishida vositalar nafaqat aylanma mablag'lar hamda moliyaviy oqimlarni prognozlash va rejalashtirish, balki ularni boshqarish uchun ham zarurdir. Tadqiqotda taklif etilgan korxonaning aylanma mablag'larini boshqarishning samarali mexanizmidagi barcha tarkibiy qismlarni "Just in time" konsepsiyaga asoslangan holda birlashtirish aylanma mablag'lar elementlarini, umuman, korxonani har tomonlama tadqiq qilish va boshqarish imkonini beradi.

Ushbu mexanizmning har bir tarkibiy qismi zamonaviy ta'sir omillari va tarmoqqa mansublikning o'ziga xos xususiyatlarini, tashqi omillarning o'zgarishini, moliyaviy resurslarni shakllantirish potensialini, iqtisodiy rivojlanish sur'atlarini, ishlab chiqarish va moliyaviy faoliyatni tashkil etish shakllarini, moliyaviy ahvolni hamda korxona faoliyatining boshqa parametrlarini hisobga olgan holda shakllantiriladi. Taklif etilayotgan mexanizmning amaliy qo'llanilishi korxonaning aylanma mablag'laridan foydalanish samaradorligini oshirishga imkon beradi va uning to'lov qobiliyati hamda likvidligi darajasining oshishiga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Борисова В.В., Бармина Е.Ю. Запасы в условиях неопределенности. Санкт-Петербург, 201
2. Брыкин А.В., Дмитриенко С.А. Системные проблемы планирования и ценообразования в рамках выполнения государственного оборонного заказа. РИСК: Ресурсы, информация, снабжение, конкуренция. 2017. № 1. с. 16-21.
3. Бочкарев А.А., Бочкарев П.А. Методика расчёта показателей надёжности в снабжении при нестационарном и дискретном процессе сбоев в поставках. Логистика и управление цепями поставок. 2015. № 6 (71). с. 53-62.
4. Гарнов А.П. Сбалансированная модель закупочной деятельности. РИСК. – №2. – 2016. – с. 24-29
5. Проценко И.О., Лайков Д.В. Технология SRM и её роль в системе централизованных закупок предприятия. Логистика. – № 5 (102). – 2015. – с. 44-47

6. Сагинова О.В., Смотрицкая И.И., Шарова И.В. Институт малого и среднего предпринимательства в сфере общественных закупок. Вестник Института экономики Российской академии наук. 2016. № 1. с. 92-103

7. Уваров С.А. Логистика. Продвинутый курс. В 2 т.: учебник для бакалавриата и магистратуры / С.А. Уваров, М.Н. Григорьев, А.П. Долгов. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт, 2016

8. Эльяшевич И.П. Методы оценки потерь от иммобилизации оборотного капитала в запасах операционных ресурсов предприятий горнодобывающей промышленности. Логистика и управление цепями поставок. – № 2. – 2017. –с. 121-128.

9. Уотерс Д. Логистика. Управление цепью поставок: пер. с англ. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 200

10. Сергеев В.И. Управление цепями поставок: учебник для бакалавров и магистров. – М.: Издательство Юрайт, 2014. – (Бакалавр. Углубленный курс).